

ÖNSÖZ

II. Mahmud Han büyük ve kanlı bir ihtilalin sonunda tahta çıkarılmıştı. Yılların çalışmalarının bir anda yerle yeksan olduğuna şahit olmuştu. İsyanlar, muharebeler ve devletin taksim edilmesi teşebbüsleri ile karşı karşıya kaldı. Fakat o, ümit ve cesaretini asla yitirmeyecektir. Her türlü ağır şartlara karşı, ecdadına yakışır azim ve idare ile mücadelesini devam ettirecekti. Zamanı kollayacak ve vakti geldiğinde atılması gereken adımlarda zerre tereddüt göstermeden fikirlerini ve ideallerini gerçekleştirmek için cesaretle yola çıkacaktır. Nitekim planlanan gelişmelerin karşısındaki en büyük engel olan Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmak suretiyle, arzu ettiği ıslahatları yapabilmek için adımlarını sıklaştıracaktır.

Tam yeni orduyu kurarken Rusya'nın fırsat vermemek adına derhal harp ilan etmesi ve donanmanın mahvedilişi bu yüce himmet sahibi padişahı yolundan çeviremeyecektir. Türkiye'yi yeni nizama eristirecek bütün müesseselerin temelini atmak için seferber olacaktır. Tıbbiye ve Harbiye mekteplerini açacak, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla yeni ve modern bir ordu geliştirmeye çalışacak, ülkeye yabancı subaylar getirerek bilgilerinden istifade edilmesini sağlayacak, Avrupa kabine usulünü getirerek idarî ıslahatları hızlandıracaktır. Askerî, idarî ve adlî yüksek şuralar teşkil ettirerek memurların vazife ve salahiyetlerini modern bir nizama bağlamaya çalışacaktır.

Sultan Mahmud bir yandan devlete nizam verirken bir yandan da iç ve dış buhranlarla dağılma sürecine giren imparatorluğu ayakta tutmaya çalışıyordu. Bunlar içerisinde en kötüsü, yine dâhilî bir dost bildiğinden gelecekti. Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın çıkardığı isyandan en fazla bu ülkenin düşmanları istifade ettiler. Konuyu milletlerarası bir mesele haline getirdiler. Bu buhran içinde imzalanan Baltalimanı Antlaşması ticarî direncimizi kıracaktı. Nice buhranlar karşısında iradesi, sabrı ve cesareti kırılmayan Sultan,

Mısır ordularının Kütahya'ya yaklaştığı sırada büyük elem ve üzüntü içerisinde can verecekti.

Bu tarihten sonra, evvelce büyük hizmetleri görülmüş Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa İngilizlerin kısıpacı altına nasıl girdiğini esefle görecekti. Mısır'dan sonra Suriye'nin de başı olacağım derken, İslam âleminin en büyük devletini İngilizlerin kısıpacına attığını fark edecek miydi?

II. Mahmud Han'ın yerine on yedi yaşında tahta çıkan Abdülme-cid Han'a, tecrübesizliği ve içinde bulunduğu şartlar, devlet için en büyük hatayı işletecekti. Belki Padişah'ın tek düşünemediğı şey, bir Osmanlı paşasının devletini yabancılara peşkeş çekmek, menfaatleri uğruna devletine ihanet etmek ve yabancılardan devlete müdahale etmesini istemek gibi akla hayale gelmeyecek işleri yapabileceğı idi.

Tanzimat denilen ve gerek döneminde gerekse Cumhuriyet devri resmî tarihçilerince göklere çıkarılan bir kısım kararlar Osmanlı tarihi için korkunç bir dönüm noktası olacaktı. Tanzimat, bir anlamda bu koca İslam devletinde bir yok olma devrinin başlamasına yol açmıştı.

1834 senesinde Paris'te ve sonra Londra'da Osmanlı sefiri olarak bulunan Mustafa Reşid Paşa, aldatılmış, mason yapılmıştı. Kendisiyle irtibatlı gruplar, Osmanlı Devleti'nin zor zamanlarında kullanacakları ıslahatları hazırlamışlardı. II. Mahmud Han onun bu ihanetini haber alarak idam edilmesini emretmiş ise de vefatı üzerine kurtulmayı bilmişti.

Akabinde, genç padişaha Tanzimat'ı ilan ettirerek ülkesini daimî olarak yabancı müdahalelerine açık hale getirmişti. İngilizler bu uşak vaziyetindeki sinsi adamı devamlı surette desteklediler. 1846 yılında sadrazam olunca, Hariciye Nazırı iken Canning ile el ele verip hazırlamış olduğu, Tanzimat Fermanı'na istinat ederek, büyük vilayetlerde mason locaları açtı. Casusluk ve hıyanet ocakları çalışmaya başlamıştı. Gençler, din cahili olarak yetiştirildi. Londra'dan alınan planlarla idarî, ziraî, askerî değışiklikler yaptılar. Bunlarla gözleri boyadılar.

Sultan Abdülmecid Han devlet işlerinde tecrübe kazandıkça Reşid Paşa'nın ihanetlerine vakıf olmuş ise de şartlar oldukça değişmiş olduğundan elinden fazla bir şey gelmez olmuştu. Reşid Paşa'yı birkaç kere sadrazamlıktan uzaklaştırdı ise de kendisine (koca), (büyük) gibi isimler takan bu kurnaz adam, rakiplerini devirip, tekrar iş başına gelmeyi becerdi. Öte yandan, yerine gelenler de bir anlamda onun yetiştirmeleri ve mason idiler. Böylece devlette kaht-ı rical devri açılmıştı. Osmanlılara "Hasta Adam" denilmesinin asıl sebebi bu olsa gerektir.

Devleti dış güçlerin boyunduruğu altına sokan girişimlerden biri de hiç kuşkusuz Tanzimatçı nazırların yaptığı hatalar yüzünden Osmanlı maliyesinin çok zor durumda kalmasıydı. 1850 senesinde Reşid Paşa, Avrupa devletlerinden borç alınması cihetine giderek, Londra Bankası ile anlaşmış ve 260 milyon kuruşluk bir borçlanma mukavelesi imzalamıştı. Gerçi Sultan Abdülmecid bunu reddetmişti ama 1853'te başlayan Kırım Harbi, malî vaziyeti önü alınamayacak biçimde kötüleştirdi. Bu borçlara karşı devletin önemli gelir kaynakları ipotek edilecekti.

Ve sonrasında Abdülaziz Han'ın çırpınışları... Bir kez daha millîliği sağlayabilme çabaları! Neticede devlet adamlarının ele geçirilmiş olması Tanzimat'ın ikinci padişahına acı bir darbe daha yaşatacak ve II. Osman Han'dan sonra tekrar bir padişah darbeciler tarafından katledilecektir.

II. Osman Han'ı katledenler asırlarca lanetlendi. Ya Abdülaziz Han'ı öldürtenler? Midhat Paşa fotoğrafları yıllarca okulları süsledi. Tarihin bu devrelerini ve tamamen kuşatılan bir imparatorluğu Kayı IX'da okuyacağız.

Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil